

**Imiona komunikacji językowej czyli demakijażowanie sensów.
Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Marcelinie Grabskiej.**

Red. Katarzyna Wojan, Żanna Śładkiewicz, Anna Hau, Katarzyna Wądołowska-Le-sner. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2015, 360 ss.
(nadesłano 13.07.2015; zaakceptowano 14.07.2015)

Omawiany tom jest księgą szczególną, zawiera bowiem dzieła dedykowane Pani Profesor Marcelinie Grabskiej z okazji podwójnego Jubileuszu: pięćdziesięciolecia działalności dydaktycznej oraz czterdziestolecia pracy naukowej. *Tempus fugit* mawiali Rzymianie i zaraz dodawali: *aeternitas manet*, rozumiejąc zapewne przez tę sentencję także konieczność pozostawienia po sobie rzeczy wielkich i pięknych, a wielkie i piękne idzie zwykle w parze z wiecznością.

Książka ma układ klasyczny, bo wzorowany na sprawdzonych już wzorach: dwóch poprzednich księgach jubileuszowych — jednej, dedykowanej Profesor Janinie Bartoszewskiej, i drugiej — poświęconej Profesorowi Franciszkowi Apanowiczowi. Dwie części właściwe, w których zgromadzono dedykowane Jubilatce utwory innych autorów, poprzedza słowo *Od Redaktorek* i *Tabula Gratulatoria* oraz teksty okolicznościowe, które przybliżają nam biografię i ścieżkę naukowo-dydaktyczną Czcigodnej Jubilatki.

W słowie *Od Redaktorek* podkreślono, że podwójna, a w rzeczy samej potrójna uroczystość, bo związana również z dwudziestolecie kierowania przez Profesor Marcelinę Grabską (do roku 2013) gdańskim zakładem i katedrą, zaangażowała emocjonalnie wiele osób spośród Jej grona, a to znaczy, że wciąż otaczają Jubilatkę osoby uczuciowo związane z nią samą i jej doświadczeniem jako badacza i przełożonego. Tutaj także określono nie tylko adresata omawianego dzieła, którym ma być szeroki krąg odbiorców interesujących się głównie tematyką lingwistyczno-kulturową, lecz także przybliżono — z zachowaniem należytej w takim przypadku staranności — Osobę i osiągnięcia zawodowe Jubilatki.

Redaktorki tomu wyraziły nadzieję, że zebrany przez nie materiał wprowadzi czytelników w świat tajemnic ludzkiego języka, który niezmiennie jest podstawą ludzkiej komunikacji. A że komunikacja ta ma wiele twarzy, cechuje się ponadto wielowymiarowością interpretacyjną i interdyscyplinarnym charakterem, trudno ją w pełni ogarnąć i zaszukadkować w wielopostaciowej i stale się rozbudowującej komunikologii. Dlatego prezentowane w tomie prace dotyczą wielu różnorodnych zagadnień wpisujących się w sferę komunikacji wewnątrz- i międzyjęzykowej i prezentują odmienne perspektywy badawcze: językoznawczą, kulturoznawczą, literaturoznawczą, psychologiczną, filozoficzną i teologiczną. W zestawie autorów znaleźli się przedstawiciele różnych filologii — angielski, fenniści, germaniści, japoński, poloniści, rusycyści, skandynawiści, a obok nich — reprezentanci świata nauk ścisłych, przyrodniczych oraz prawnych. Ta niejednorodność środowiska badawczego przemawia za prawdziwością tezy, w myśl której relacje międzyludzkie opierają się na wielu specyficznych związkach, a dynamiczny układ „człowiek/język” dostarcza wciąż nowych danych pozwalających lepiej przenikać w ludzką psychikę i zasady komunikacji międzyosobniczej

nie tylko w obrębie jednej nacji, lecz wielu narodów i wielu czasów. W ocenie Redaktorek zamieszczone w ich w tomie artykuły wyszły spod piór niekwestionowanych autorytetów reprezentowanych przez siebie dziedzin nauki, są więc zdolne zaciekać, zaintrygować oraz pobudzić do głębszej refleksji na temat złożonego fenomenu *homo communicans*.

Artykuły językoznawcze i z obszaru glottodydaktyki poprzedza część poświęcona Jubilatce. Tutaj zostaje odsłonięta sylwetka Człowieka i Naukowca, a obok informacji merytorycznych odnajdujemy ślady emocji, w których wyrażono uznanie, szacunek i podziw dla osobowości, dokonań, wiedzy oraz postawy życiowej Profesor Marceliny Grabskiej. „Cenimy Jubilatkę nie tylko na polu nauki, ale również za budowanie postaw i wartości etycznych, gwarantujących naukowy obiektywizm, niezależność i humanistyczną tolerancję. Pani Profesor Marcelina Grabska jawi się nam nie tylko jako Uczona i Dydaktyk, mogąca poszczycić się znaczącą spuścizną, ale przede wszystkim jako wielka Humanistka, prezentująca antropocentryczną postawę intelektualną i moralną, przejawiająca głęboką troskę o godność, potrzeby, szczęście i dbałość o niezależny rozwój drugiego człowieka, a jednocześnie nieignorująca wagi racji rozumu. Łącząc idee nowoczesnego humanizmu z filozofią teistyczną, poszukuje w bliżnim chrześcijańskich źródeł prawd etycznych i moralnych” — piszą doniośle Redaktorki. Po tych wyrazach uznania Marian Szczodrowski, Dziekan Senior Wydziału Filologiczno-Historycznego UG, wygłosił słowo jubileuszowe ujęte w zmodyfikowaną nieco łacińską formułę: *...litterae scriptae manent!*, co wcale nie zmienia faktu, że to, co zostało napisane, nie da się usunąć... Tutaj również, w części *O Profesor Marcelinie Grabskiej*, Anna Hau i Katarzyna Wądołowska-Lesner opowiedziały o Jubilatce jako dydaktyku, a Katarzyna Wojan zamieściła dwa teksty. Jeden ku przestrodze: *Obyś cudze dzieci uczył! Magia zawodu czy przekleństwo wszech czasów?* i drugi, będący bibliografią dorobku naukowego Pani Profesor, także opracowany przez Katarzynę Wojan.

W części pierwszej, językoznawczo-glottodydaktycznej, znalazło się trzynaście artykułów przedstawicieli środowiska gdańskiego i pochodzących spoza Gdańska, od lat sympatyzujących z Czcigodną Jubilatką. Wypowiedzi otwiera utwór Katarzyny Wojan, który nawiązuje do rzeczywistości ewangelii Janowej przez posłużenie się formułą hymniczną „*Na początku było Słowo...*”. Anna Hau w artykule *Kilka słów o potrzebie językowej* zastanawia się nad sytuacją współczesnego *homo loquens* i źródłami jego specyficznej, tj. językowej aktywności. Grażyna Łopuszańska pisze o *Sytuacji językowej w Gdańsku w perspektywie diachronicznej*, podkreślając, że Pomorze zawsze było kulturowym pograniczem, a synkretyzm ten utrwalił się historycznie i jego skutki odczuwamy do dzisiaj. Z kolei Dorota Dziewanowska stawia tezę o etykietce mownej, która ma być kluczowym aspektem w nauczaniu języka rosyjskiego jako języka obcego i proponuje tekst zatytułowany *Речевой этикет — ключевой аспект обучения русскому языку как иностранному*. Po niej Maria Bobrowa (Мария Боброва), odwołując się do rosyjskich dialektów i żargonizmów zawierających rdzeń *жерт-/черк-*, dzieli się swoimi spostrzeżeniami o pewnej opozycji *swoi/cudzy*. Z kolei poznański badacz, Andrzej Sitarski, wprowadził nas w sferę teologiczną przez zaferowanie artykułu *К вопросу об аксиологизации языка православной проповеди (на материале текстов Митрополита Саввы Слова и проповеди)*. Po nim, dwie autorki, Wanda Stec i Krystyna Stec, przeniosły czytelników do współczesności, ponieważ ich tekst

dotyczy ważnej kwestii dezaktualizacji języka prawniczych podręczników akademickich z uwagi na naturalny bieg czasu. W artykule *Język prawniczych podręczników akademickich a upływ czasu — wybrane zagadnienia stylistyczne* autorki słusznie podkreśliły zależność materii podręcznikowej od warunków politycznych i obowiązującej w danym czasie historycznym ideologii. Na szczęście, rosyjskie prawnicze podręczniki akademickie odeszły od cytowania „błyskotliwych” sentencji wodzów rewolucji i komunizmu, osłabiły także swoją jaskrawą tendencyjność i jedynie słuszne wartościowanie, a to znaczy, że decydenci uwzględniają nową sytuację geopolityczną, która zmusza do odpolitycznienia procesu edukacji. Z kolei Jan Wawrzyńczyk w króciutkim szkicu *Aus der Geschichte des Internationalismus Kabuki im Polnischen* nawiązał do japońskiego słowa kabuki i jego recepcji w języku polskim. Katarzyna Wądołowska-Lesner podzieliła się uwagami natury glottodydaktycznej, prezentując tekst *Leksyka potencjalnie niezrozumiała dla polskiego ucznia i studenta*, który miał na celu między innymi weryfikację wcześniejszych wyników badań Profesor Marceliny Grabskiej. Marek A. Iwanowski napisał o *Wstępnym projekcie Japońskiej E-kartoteki Lingwistycznej*, a Marian Szczodrowski o Niektórych aspektach obcojęzycznej glottokodematyki i glottodydaktyki. Część językoznawczo-glottodydaktyczną Księgi Jubileuszowej zamykają dwa artykuły: jeden, autorstwa Krzysztofa Nerlickiego *Mein Gott! Niemieckie formy emotywnie i ich polskie ekwiwalenty typu (o) (PRON/ADJ) Boże!/Boże (PRON/ADJ)* — *wybrane problemy leksykograficzne i glottodydaktyczne*, i drugi, pióra Władysława Woźniewicza *Deficyty dobrostanu w aspekcie edukacyjno-pedagogicznym*.

W części drugiej tomu, literaturoznawczo-kulturoznawczej, zamieszczono dziesięć artykułów również przedstawicieli różnych ośrodków badawczych w Polsce i spoza jej granic. Te część otwiera tekst Grzegorza Ojcewicza poświęcony rosyjskiemu nobliście i wybranej kategorii ściśle związanej ze światopoglądem Iwana Bunina: *„Ostatniość” w twórczości poetyckiej Iwana Bunina jako estetyczno-egzystencjalna kategoria postrzegania świata*. Następnie Bolesław Mrozewicz napisał o poszukiwaniu Absolutu przez nawiązanie do tekstu Miki Waltariego *Tajemnica Królestwa* i obecnych w nim komponentów biblijnych. Z kolei Ryszard Tokarski przybliżył poetycki świat Mariana Hemara przez przywołanie dwóch jego fraszek lingwistycznych. Hanna Komorowska zastanawiała się nad językiem w metaforze oraz o wielo- oraz różnojęzyczności jako teatrze, a Roman Gawarkiewicz wprowadził odbiorcę do przestrzeni międzykulturowej, lokując w niej *homo communicans*. Hieronim Chojnacki przedstawił w swoim artykule wizję totalnej transparentności w relacjach z innymi ludźmi i w komunikacji międzykulturowej, Danuta Stanulewicz zaś zajęła się wybranym kamieniem i wybranym kolorem, pisząc o turkusie i barwie turkusowej w języku polskim (na marginesie: wybór kamienia i koloru był podyktowany preferencjami kolorystycznym Szanownej Jubilatki). Gość z Rosji, Walentyna Masłowa, podzieliła się swoimi spostrzeżeniami na temat lingwokoncepcji funkcjonującej w nowych, postsowieckich warunkach polityczno-ustrojowych. Gdańska badaczka Żanna Śładkiewicz napisała o stereotypie Polki w rosyjskim dyskursie publicznym, natomiast Jurand B. Czermiński, również badacz z Gdańska, zaproponował tekst o tajemniczo brzmiącym tytule i niecodziennej zawartości, bo dotyczącej problemów ludzi niepełnosprawnych: *Uwięziona wrażliwość. Krótka antologia epizodów z przeplotem*. Jest to, jak sam autor zaznacza, tendencyjny wybór „życiowych epizodów z biografii różnych osób” (s. 358), który traktuje

jak „planowy spacer od rzewnego pochylecia się nad bezsilnością do odkrycia siły bezsilnych” (s. 358). Zdaniem Juranda B. Czermińskiego, ludzie niepełnosprawni są bardzo potrzebni osobom pełnosprawnym, ponieważ pomagają cywilizować świat. Tego typu myśli, wskazujących na współczesny kryzys standardów humanistycznych, odnajdujemy w tym tekście znacznie więcej.

Książka jubileuszowa, zgodnie z jej przesłaniem zawartym w tytule, starała się pokazać, że komunikacja międzyludzka ma wiele obliczy: żeńskich, męskich i... nijakich. Wszystkie one wymagają swoistego demakijażowania, czyli użycia różnorodnych interdyscyplinarnych narzędzi badawczych podczas ich naukowego opisu, by spod oczywistych i powszednich znaczeń wydobyć ukryte i odświeżone sensy zawarte w słowach, gestach i przemilczeniach. Omawiany tom otwierał udany cytat z Józefa Marii Hoene-Wrońskiego: „Uczmy się od ludzi Wielkich wielkich rzeczy, jakich nas nauczali. Ich słabostki to rzecz drugorzędna”. Kończąc, chciałbym sparafrazować tę myśl, można bowiem powiedzieć, że Wielcy ludzie — a do takich należy Czciogodna Jubilatka — są stworzeni do tworzenia wielkich rzeczy i do przekazywania tych wielkich rzeczy swoim uczniom, ale jeśli Wielcy ludzie nie zachowują tej ciągłości pokoleniowej, ich słabostki nie będą wówczas rzeczą drugorzędną.

GRZEGORZ OJCEWICZ

Profesor emeritus,

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Wydział Administracji, Studium Edukacji Językowej;

b. prof., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,

Wydział Humanistyczny, Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej, Polska

e-mail: gojcew@poczta.onet.pl